

DIVE/SITAS

Audiat et altera pars. Ascultă și cealaltă parte. Una dintre legile fundamentale ale Dreptului roman. Înainte de a judeca, ascultă și cealaltă parte cu mintea deschisă, cu onestitate, cu dorința de a înțelege. O lege care a călăuzit Justiția prin milenii și care astăzi pare a se fi estompat.

Mulți trăitori ai vremii noastre refuză să ia în considerare opinii diferite de ale lor. Cărțile **DIVE/SITAS** vor încerca să pună la îndemâna cititorilor material de reflecție, opinii *diverse* – în sensul de *diferite*. Nu pentru a-i converti, ci pentru a-i informa. Nu pentru a-i învrăjbi, ci pentru a-i ajuta să-și înțeleagă semenii. Chiar fără ca, neapărat, să-și asume convingerile lor.

Ascultă și cealaltă parte. Un imperativ al zilelor noastre.

Opiniile expuse într-o carte sunt cele ale autorului ei.

În încercarea de a pune la dispoziția publicului informații cât mai variate, editura Vremea își rezervă dreptul de a-și păstra propriile opinii.

Yael Tamir

DE CE naționalism

Traducere din limba engleză
și note de Mihai Roșca

Editura Vremea
București
2026

IBDIS
PISA (Programme for International Student 140

Popper, Karl 46, 218

populism 50

Primul Război Mondial 31, 70

Pygmalion (Shaw) 112, 224

Rawls, John 44, 218, 228

Reich, Robert 211

Reichsorchester, The 32

religie 54, 82, 213, 220

Remarque, Erich Maria 31, 217

Renan, Ernest 79, 221, 222

Report from the Interior (Auster) 223

Revolt of the Elites, The (Lasch) 127, 225

Roberts, Yvonne 124, 225

Rodrik, Dani 9, 53, 173, 217, 219,

225, 230, 231

Roosevelt, Franklin Delano 29, 158, 205

Rousseau, Jean-Jacques 108, 224

Sanders, Bernie 169, 170, 172, 207,

208, 211, 232

Schiller, Friedrich 32, 33

segregare rezidențială 193

Settis, Salvatore 188, 231

Shafir, Eldar 230

Shaw, George Bernard 112, 224

Sherif, Muzafer 72

Shipler, David K. 162, 229

Skilling, Jeremy 38

Smart, James H. 104

Smith, Anthony 78, 122, 221, 222

Somaliland 37

Spania, . vezi și Catalonia 96, 110,

134, 150, 159, 179, 180

Sputnik 34, 218

Stiglitz, Joseph E. 44, 45, 167, 218, 230

We know

Stoppard, Tom 98, 223

Storm, Eric 101, 223

Strangers in Their Own Land: Anger and Mourning on the American Right (Hochschild) 161, 225, 229, 232

Suedia 96, 194

Tabarnia 180, 231

Tadjikistan 37

Taylor, Charles 220

Tea Party 50

Temin, Peter 133, 226

Todd, Selina, 166, 230

Trott, Fiona 170

Trump, Donald 7, 8, 20, 21, 39, 134, 161, 169, 170, 217

Tudor, Maya 217

Ucraina 37, 178

Uniunea Europeană 21, 37, 170, 179, 180, 207, 210

Uzbekistan 37

Vance, James David 146, 160, 163, 164, 165, 228, 229, 230

Vanishing Middle Class, The (Temin) 133, 226

Victoria (regina Angliei) 110
voluntarism 8, 58

Walzer, Michael 221

Warren, Elizabeth 208, 209, 233

Washington, George 81, 106

Wilhelm Cuceritorul 90

Wilson, Woodrow 31

Working Poor, The: Invisible in America (Shipler) 162, 229

Zand, Shlomo 90, 222

Cuprins

Cuvânt-înainte.....7

O remarcă personală 11

PARTEA I. ÎNTOARCEREA ISTORIEI

1 Noul naționalism 19

2 Niciodată să nu spui niciodată 31

3 Compromisuri incoerente..... 41

4 Cele două fețe ale lui Ianus 46

5 Nutopia 54

PARTEA A II-A. DRAGOSTEA ȘI CĂSĂTORIA:

VIRTUȚILE NAȚIONALISMULUI

6 Când trăim dincolo de mijloacele noastre psihologice 65

7 Edificarea națiunii 75

8 Creativitate națională 85

9 Acest loc în care ne simțim acasă 93

IRPIS	We know books	
10 La Vie Quotidian		98

11 De la supuși la cetățeni		103
-----------------------------------	--	-----

12 O scurtă istorie a coalizării între clasele sociale.....		112
---	--	-----

PARTEA A III-A. O CASĂ DEZBINATĂ

13 Dizolvarea coaliției dintre clase		121
--	--	-----

14 O singură națiune, dezbinată și tensionată		131
---	--	-----

15 Elefantul din încăpere.....		137
--------------------------------	--	-----

16 Nașterea unui naționalist		149
------------------------------------	--	-----

17 Naționalismul celor vulnerabili		157
--	--	-----

18 Naționalismul celor avuți.....		174
-----------------------------------	--	-----

PARTEA A IV-A. UN NOU CONTRACT SOCIAL

19 Naționalismul liberal.....		187
-------------------------------	--	-----

20 Acum e momentul.....		199
-------------------------	--	-----

21 O cursă până la limita inferioară.....		205
---	--	-----

<i>Note</i>		217
-------------------	--	-----

<i>Index</i>		234
--------------------	--	-----

Partea I

Întoarcerea Istoriei

Speranța nu este sinonimă cu optimismul. Nu înseamnă convingerea că ceva se va sfârși cu bine, ci certitudinea că ceva are noimă, indiferent de felul în care se va sfârși.

VACLAV HAVEL*

* Vaclav Havel, *Interogatoriu în depărtare*, București, Meteor Publishing, 2015, p. 208.

Noul naționalism

A trecut mult timp din vremurile când străzile erau înțesate de oameni purtând steaguri naționale; acum, oamenii protestează iar peste tot în lume: la Barcelona, în Marea Britanie, Austria și Franța, pe străzile principale din Kurdistan, din Statele Unite și în piețele publice din Istanbul. Iar steagurile fluturate pro sau contra unor cauze politice au revenit la modă. Naționalismul este pretutindeni.

Reînvierea naționalismului a luat prin surprindere lumea. Se presupunea că secolul acesta ar trebui să fie unul democratic și liberal; istoria urma să se sfârșească, iar lumea plăta promitea să îi aducă pe locuitorii globului mai aproape unii de alții. Liberalii credeau că secolul lor (începând din 1945) va cunoaște sfârșitul războaielor, răspândirea rațiunii și începutul unei noi epoci luminate. Această viziune a captivat imaginația, promițând creștere economică nelimitată, oportunități peste oportunități și o intensificare continuă a bunăstării. Fiecăreia dintre generații urma să-i meargă mai bine decât celei anterioare.

Secolul XXI a debutat, dezamăgitor, cu o serie de crize sociale și economice. Multe dintre realizările deceniilor anterioare se află acum în pericol; tinerele generații se tem de revenirea crizei capitalismului și își fac griji pentru bunăstarea părinților și a copiilor lor. Nu e de mirare că optimismul liberal și-a pierdut popularitatea, iar cei care cu numai câțiva ani în

urmă strigau „Yes, We Can!” („Da, putem!”) se tem acum că „noi” nu prea putem.

Alegerea lui Trump concomitentă cu Brexit, sprijinul din ce în ce mai puternic pentru mișcările separatiste, ascensiunea noii drepte în multe țări europene, precum și fenomenele revirimentelor naționale și religioase din întreaga lume îi lasă perplecși pe liberali. Erau convinși că fac ceea ce trebuie. Michael Moore le rezumase cu mândrie realizările:

Situația s-a îmbunătățit. Stânga a câștigat războaiele culturale. Homosexualii și lesbienele se pot căsători. Majoritatea americanilor pot să adopte, în prezent, poziția liberală în privința oricărei întrebări posibile care li s-ar putea pune în vreun sondaj: Salarizarea egală pentru femei – da. Legalizarea avortului – da. Legislație mai constrângătoare privind protecția mediului înconjurător – da. Control mai strict al armelor de foc – da. Legalizarea marijuanei – da.²

Într-o zi, în timp ce se afla în drum spre casă, Moore a fost oprit de cineva care i-a spus: „Mike, trebuie să-l votăm pe Trump. TREBUIE să mai amestecăm cărțile de joc”. De ce a spus asta? Cuvintele acelui om l-au determinat pe Moore să stea să se gândească. De fapt, în acest lucru constă avantajul multor evenimente politice recente, faptul că ne silesc să ne oprim și să reflectăm asupra modului în care am interpretat principalele evoluții sociale și economice din ultima jumătate de secol.

Punctele de cotitură ale istoriei sunt greu de identificat – de obicei, le recunoaștem retrospectiv; asasinarea la Sarajevo a arhiducelui Franz Ferdinand al Austriei, faptul că un vânzător stradal tunisian necunoscut și-a dat foc în semn de protest, traversarea Mării Mediterane a primei bărci gonflabile pline de refugiați, toate acestea au schimbat lumea, însă a durat ceva timp până când amploarea imensă a acestor schimbări a

fost recunoscută. Avem tendința să analizăm evenimentele privindu-le retrospectiv. De ce s-au revoltat oamenii? De ce au început refugiații să traverseze Mediterana într-o anumită perioadă? De ce nu a împărțășit acel om punctul de vedere al lui Moore că lucrurile merg, de fapt, mult mai bine? O mare parte a acestei cărți reprezintă un răspuns la aceste întrebări, dar, spre deosebire de alți comentatori politici, ce dau vina pe cei care au acționat fără a ține cont de așteptările pe care ceilalți oameni le aveau de la ei, eu pun o altă întrebare: de ce au rămas neobservate de către aceia aflați la putere semnalele de avertizare care se tot acumulau și indicau faptul că se adâncea criza socială și politică? Orbirea pe care încerc să mi-o explic este orbirea elitelor.

Actuala schimbare politică este un semnal de alarmă necesar, o invitație de a recunoaște că și tabăra liberal-progresistă a făcut greșelile ei și că trebuie să-și întoarcă privirea asupra ultimilor patruzeci de ani cu simț autocritic. Multora le-ar plăcea să creadă că actuala stare a lucrurilor nu este decât o amară coincidență; că situația ar fi putut să se îndrepte, cu ușurință, în cealaltă direcție, astfel încât în curând lucrurile să revină la normal. Ei bine, se înșală. Printre *tweet*-urile lui Trump, sloganeurile lui Le Pen și demonstrațiile extremei drepte, se ascund câteva îngrijorări reale. Este periculos să ne liniștim cu ideea că Hillary a câștigat, de fapt, votul popular, că Le Pen nu a fost aleasă sau că votanții pentru Brexit nu știau cum e cu Uniunea Europeană, iar acum regretă că au votat așa cum au făcut-o. Indiferent dacă pierd sau câștigă, în jocul politic intră puteri noi, iar acestea nu pot fi ignorate.

În anii de triumf ai liberalismului, Occidentul și-a închipuit că a depășit naționalismul; în prezent însă, când acesta și-a făcut din nou apariția, nu mai deține instrumentele necesare pentru a face față provocării acestuia. De ce a reapărut acum naționalismul? Ce a stârnit sentimentele naționale și ideologia

națională, făcându-le mai relevante ca niciodată? Este oare naționalismul o forță malefică latentă, care așteaptă să iasă la suprafață de fiecare dată când apare o criză, o forță ce trebuie reprimată cu orice preț sau este o putere constructivă, o ideologie valoroasă care ar putea și ar trebui strunită pentru a face lumea un loc mai bun? Această carte pledează în favoarea naționalismului, punând în lumină modurile în care acesta a modelat politicile publice și a făcut ca perioada dintre sfârșitul războaielor mondiale și proliferarea globalismului neoliberal să reprezinte cei mai buni ani pentru cei mai dezavantajați membri ai lumii dezvoltate.³ Unii ar putea spune că acești ani au fost buni tocmai pentru că naționalismul a fost reprimat, permițând democrației liberale să prospere. Cu toate acestea, eu doresc să argumentez tocmai contrariul – și anume că multe dintre realizările acelei perioade au depins de o alianță între națiune și stat.

Este adevărat, nici liberalii, nici naționaliștii nu sunt prea dornici să fie dezvăluite interdependențele dintre ei – ca în cazul multor cupluri ciudate, ei doresc să se distanțeze unul de celălalt, pentru a evita stinghereala de a recunoaște că nu se pot descurca unul fără celălalt. Însă au fost parteneri vreme îndelungată. Zelul și mânia cu care liberalii resping naționalismul nu sunt semnele unei rupturi, ci tocmai mușamalizarea unei interdependențe prea intime.

Ideologiile politice și-ar dori să fie de sine stătătoare; ele tremură până și la gândul că le-ar putea fi date în vileag neajunsurile. Tocmai asta intenționez să fac – să dau în vileag interdependențele ideologice care ne conturează lumea, furnizând argumente în sprijinul ideii că statul democratic modern nu ar fi putut supraviețui fără sprijinul simultan al ideologiilor liberale și ale celor naționale. Argumentul meu scoate în evidență acele zone în care teoria democratică liberală recurge la criteriile naționale

pentru a contrabalansa presiunile globalismului, precum și modul în care naționalismul se bazează pe principii liberal-democratice pentru a-și întări revendicările privind autodeterminarea.

Statul-națiune a reprezentat un punct de întâlnire ideal al celor două ideologii și, prin urmare, se asigură că rămâne astfel. Regimurile democratice au nevoie de un parteneriat pre-politic, ce transformă cetățenii într-o entitate colectivă care să aibă deopotrivă un trecut comun și un viitor comun. În absența unui *noi* politic, statele se dezintegrează, la fel cum se dizolvă și structura politică care le permite să se transforme în entități democratice decente.

Un *noi* politic nu a fost niciodată un fenomen natural; el trebuie creat, iar apoi trebuie cultivat, sprijinit și reinventat în mod constant. Acesta e un adevăr străvechi care se uită, însă, cu prea mare ușurință. Statele sunt entități create de oameni, iar ele au nevoie să fie prețuite și întreținute. Aflate sub vraja a ceea ce părea a fi victoria lor definitivă, democrațiile liberale s-au simțit în siguranță și au nesocotit munca asiduă a construcției statale. Încrezătoare că vor dăinui pentru totdeauna, ele au neglijat nevoia întreținerii ideologice și politice. Astfel că s-au retras din sfera publică, au devenit refractare la cultivarea unei narațiuni culturale și politice unificatoare care să integreze cultural cetățenii pentru a-i face capabili să se adapteze condițiilor sociale și economice în permanentă evoluție. Exista așteptarea ca niște mâini invizibile să rezolve problemele sociale și să aducă laolaltă diferitele identități strânse sub aripile Coaliției Curcubeu* într-o nouă identitate

* *Rainbow Coalition* în original, în limba engleză: expresie generică pentru a desemna o alianță politică de stânga, formată din mai multe grupuri politice sau ideologice marginale; la origine, *The Rainbow Coalition* a reprezentat o organizație politică socialistă din Chicago, înființată în 1969, care reunea mai multe grupuri politice marginalizate și se afla sub conducerea organizației locale a Partidului Panterelor Negre (BPP). (n. tr.)

socială comună, care să fie suficient de legată încât să ducă povara statului. Nu este deloc de mirare, aşadar, că statele se confruntă acum cu o criză existențială.

În timp ce democrații liberali erau încremeniți în presupusa lor victorie, naționaliștii se simțeau înfrânți și depășiți. În cea mai mare parte a lumii dezvoltate, naționaliștii erau considerați învechiți, purtătorii unui stindard al imaturității politice, cei care aduc în discuție genul de idei pe care oamenii civilizați nu le menționează atunci când iau cina. Ei și-au pierdut, astfel, capacitatea de a oferi statului o mână de ajutor.

Nemaiavând pe nimeni care să se îngrijească să îi păstreze structura sa unică, statul național modern a început să se destrame. Ar trebui, oare, să-i jelim dezintegrarea? Mulți susțin că, în prezent, el este mai degrabă o povară decât un avantaj; că a fost potrivit nevoilor modernizării, dar că nu mai poate satisface necesitățile unei lumi post-industriale, că ar trebui să-l lăsăm să fie dezmembrat de forțele globale și locale și să optăm pentru o alternativă mai bună – cu toate acestea, nu s-a ivit niciuna până acum.

Haosul social și politic actual scoate la lumină efectele dăunătoare ale vidului teoretic și politic generat de prăbușirea statului național. Atunci când statele se dau deoparte, ele lasă în urma lor un vid social, politic, economic și cultural. Sfera publică se goleşte de forțele ideologice și motivaționale capabile să promoveze solidaritatea socială și să încurajeze instituirea mecanismelor necesare pentru a combate alienarea socială în creștere.

Chiar atunci când intervenția statului se dovedește indispensabilă, limbajul folosit pentru a o justifica a fost delegitim; se consideră de la sine înțeles că planificarea națională generează ineficiență și corupție, subminând spiritul

antreprenorial izvorât din libertatea personală. De-a lungul timpului, resentimentul față de stat a traversat liniile de demarcație dintre partide, aducând alături liberali și conservatori în lupta pentru libertatea individuală. Însă acest lucru a condus la restrângerea statului și erodarea puterilor sale de reglementare. Mecanismele de control și echilibru au fost înlăturate, permițând pieței să modeleze viața publică. Slăbiciunea statului și, simultan, creșterea puterii piețelor au oferit șanse fără precedent unui nou tip de globalism, care este mai degrabă individualist decât promovat și guvernat de state. Fiecare persoană a fost încurajată să concureze de una singură, în nume propriu. Într-o epocă marcată de competitivitate, oamenii sunt dispuși să facă „orice e nevoie” pentru a fi în avantaj. Ei intră în concurență în plan național și internațional, fără a reflecta vreodată la efectele sociale mai extinse ale propriilor acțiuni. Drept urmare, decalajele sociale și economice se adâncesc, iar contractul social, menținut printr-o combinație de convingeri democratice și naționale, își pierde puterea. Odată cu răspândirea derutei sociale, unii actori politici se străduiesc să profite de această șansă și elaborează proiectul unui nou contract, care le-ar servi propriile interese. În încercarea lor de a-și justifica pretențiile, ei apelează la naționalism – care a reprezentat în vremurile moderne, dar încă mai reprezintă și în prezent, cea mai puternică forță politică de legitimare.

Naționalismul actual apare în două forme distincte, ambele bazate pe slăbiciunea statului: prima, mai clasică, poate fi găsită în Catalonia, Lombardia și Veneto, dar și în Flandra, Transilvania, Scoția, Kurdistan și, mai recent, și în Brazilia. Ea exprimă dorința acelor grupuri naționale, concentrate în teritorii bine delimitate, de a profita de șansă și de a solicita auto-guvernare. Dat fiind că revendicările se fac auzite în

numele poporului, mișcările naționale de acest fel încearcă să atragă de partea lor un număr cât mai mare posibil de cetățeni care au în comun naționalitatea respectivă. În consecință, ele sunt inerent incluzive, aducând la bord fiecare membru al națiunii, indiferent de vârstă, gen sau clasă socială, și cultivând un parteneriat între elite, clasa de mijloc și clasa muncitoare în susținerea agendei naționale.

Mișcările naționale separatiste pun sub semnul întrebării granițele statelor existente, din motive deopotrivă naționale și economice. Adesea, ele exprimă dorința regiunilor mai prospere de a fi scutite de obligația de a-și împărți bogățiile cu locuitorii din regiunile mai sărace, pe care-i consideră outsideri. Cei din regiunile prospere încearcă să rescrie contractul politic sub forme care să le garanteze șanse de trai mai bun, oferind propriilor elite oportunități politice și culturale noi, iar membrilor naționalității lor o cotă mai mare din bogăția națională.

Cel de-al doilea tip de naționalism aparține celor cu stare materială mai precară, al celor rămași fără apărare în urma procesului de hiperglobalizare.⁴ Cei vulnerabili evocă sentimente naționale pentru a convinge elitele să se întoarcă acasă din călătoria lor globală și să își pună pe primul loc națiunea lor. Deoarece cei vulnerabili nu ocupă un teritoriu bine definit și nici nu au o identitate distinctă, ei se definesc prin opoziție cu alții. Din acest punct, distanța până la un tip agresiv, xenofob de naționalism este mică. Cu toate acestea, în ciuda limbajului lor brutal și a asocierii lor cu mișcările de dreapta pline de ură, multe dintre revendicările pe care le au cei vulnerabili nu sunt lipsite de valoare morală. Cererea de a rescrie contractul social în moduri care să răspundă nevoilor lor este una legitimă. Solicitarea de a fi luați în considerare și de a fi tratați echitabil este la fel de justificată pe cât de nefondată moral le este xenofobia.

Naționalismul celor vulnerabili este o revoltă împotriva trădării elitelor globale. Cei vulnerabili consideră, pe bună dreptate, că este nedrept ca aceora care exploatează munca ieftină și resursele naturale de peste mări și țări să li se permită să se descrie pe ei înșiși drept universalști morali, în timp ce aceia care încearcă să-și apere slujbele și viitorul la ei acasă să fie etichetați drept bigoți înguști la mine. Ei și-ar dori ca revendicările să le fie luate în serios, în loc să fie respinse fără drept de apel, iar ei să fie desființați ca fiind populiști sau reacționari.

Liberalii și-ar dori să credem că naționaliștii le sunt inferiori, din punct de vedere moral, susținătorilor globalizării. Ei ignoră, din comoditate, puternica corelație care există între clasa socială și preferințele politice. Sunt voci care sugerează că această corelație demonstrează faptul că nivelurile de competență morală și politică variază între membrii diverselor clase sociale sau, mai pe șleau, că persoanele mai educate și cu un grad mai mare de bunăstare au mai mult discernământ decât restul. Teoria mea abordează ambele tipuri de naționalism, făcând mai dificilă corelarea naționalismului doar cu țărănoii, neciopliții sau cu extremiștii de dreapta europeni. Oamenii rafinați din Catalonia și din nordul Italiei ne obligă să reflectăm mai profund asupra originilor naționalismului și asupra rolului său în realitatea politică contemporană.

Este ușor să fii globalist atunci când te numeri, probabil, printre cei care se bucură de beneficiile pieței libere sau să sprijini imigrarea neîngrădită atunci când ești sigur de statutul tău social și nu te temi că nou-veniții îți vor fura slujba sau vor provoca scăderea valorii proprietății tale în cazul în care închiriază apartamentul de alături, obligând școlile din cartier să se confrunte cu provocări noi. În mod similar, e logic să fi împotriva separatismului atunci când crezi că ai putea avea de pierdut, tot așa cum e logic să-l susții atunci când te aștepți

să te bucuri de beneficiile sale. Ceea ce înseamnă că norocul moral și social joacă un rol important în stabilirea plăjei de valori și comportamente pe care este probabil ca indivizii să le ia în considerare și să fie capabili să le susțină.⁵ Dacă poziția pe care o adoptă cineva în dezbateră național-global este strâns legată de interesele și așteptările sale efective, atunci nu există niciun motiv să o descrii pe una dintre părțile la dezbateră ca fiind mai rațională, mai morală sau mai deschisă la minte decât cealaltă. Prin aducerea la lumină a aspectelor raționale din spatele opțiunilor naționale, eu sugerez, spre deosebire de majoritatea comentatorilor politici, că reapariția sentimentelor naționale reprezintă, mai degrabă, un răspuns firesc la circumstanțele sociale, politice și economice actuale, decât o izbucnire necontrolată a unor trăsături omenești distructive.

Naționalismul a făcut dintotdeauna parte din lumea politică modernă, uneori ocupând locurile din spate, alteori aflându-se în prim-plan. Persistența naționalismului îi atestă valoarea sa inerentă. Această carte își propune să înșiruie avantajele pe care naționalismul le aduce discursului politic și să analizeze diversitatea de revendicări naționale, fără a cădea în capcana argumentelor *ad hominem* de a respinge anumite idei atacând persoanele care le susțin sau pe cele asociate acestora într-un fel sau altul. În loc să se ocupe efectiv de problemele în cauză, discursul politic actual se ocupă prea adesea de personalitățile (problematice) ale celor care le aduc în discuție. Este important, așadar, să subliniem că ceea ce urmează nu este

* Conceptul de „noroc moral” (*moral luck* în original, în limba engleză) a fost introdus de filozoful britanic Bernard Williams (1929 – 2003) și dezvoltat, ulterior, de filozoful american Thomas Nagel și se referă la faptul că, de multe ori, unui agent moral îi sunt atribuite merite sau învinuiri pentru acțiunile sale, cu toate că se știe că au existat circumstanțe exterioare, în afara voinței sale, care au influențat decisiv rezultatele sau consecințele acțiunilor sale. (n. tr.)

un argument în sprijinul vreunui lider anume sau a vreunei mișcări politice, ci o analiză a acurateții supozițiilor teoretice, judecate prin prisma propriilor merite.

Textul se străduiește să păstreze un ton calm, evitând istericalele sau melancolia caracteristice schimburilor de idei politice din zilele noastre; face un pas înapoi pentru a căpăta perspectiva necesară și a încuraja modestia intelectuală de care avem nevoie cu atâta disperare în vremurile actuale. În acest spirit, textul evită declarațiile pompoase și promisiunile false și încearcă să ajusteze așteptările pe care le-am putea avea la condițiile sociale și politice ale timpurilor noastre. O bună parte a sentimentelor actuale de dezamăgire derivă din incapacitatea atât a teoreticienilor, cât și a liderilor politici de a se desprinde de iluzia că se pot rezolva toate problemele, că progresul este etern și că va fi mai bine și mai mult pentru toată lumea.

Am ezitat mult înainte să încep să scriu acest text. Atunci când adopți o perspectivă pro-naționalistă, există riscul ca unele argumente să fie utilizate pentru a susține politici indesezirabile. Dar teama de a fi folosit într-un mod nepotrivit nu ar trebui să te împiedice să atragi atenția asupra unor argumente valide.

E destul de probabil ca situația să devină mai dură în următorii ani, iar în lipsa empatiei umane și a solidarității naționale nu vom găsi căi de a merge mai departe. Ceea ce ne trebuie cu disperare este un Churchill care să promită nu măreție sau comuniune, ci „sânge, trudă, lacrimi și sudoare”, sau un Roosevelt care să îndemne oamenii să nu fie temători, ci să susțină „o conducere a onestității și tăriei” pentru a încuraja națiunile să clădească un viitor suportabil.

Istoria intelectuală se aseamănă unui tumul dintr-un sit arheologic, ridicat din rămășițele ideilor mărețe. Pentru a trece într-o nouă epocă, trebuie să săpăm, să curățăm țărâna,

să examinăm modurile de utilizare a ideilor pentru a construi o teorie care să fie în același timp și nouă, și familiară. Trebuie incluse toate: liberalismul, cu greșelile și virtuțile lui, democrația cu promisiunea ei de autogovernare, ideologia națională cu aspirațiile ei comune trans-generaționale și teoriile bazate pe clasele sociale, cu sensibilitatea lor la modul în care statutul social determină opțiunile de a trăi ale unei persoane. Din rămășițele teoretice ale secolului trecut trebuie să fie construită o nouă teorie, care să se potrivească nevoilor din secolul douăzeci și unu.⁶

2

Niciodată să nu spui niciodată

Primul Război Mondial a luat sfârșit pe 11 noiembrie 1918. Peste șaisprezece milioane de oameni au fost uciși în acel război, descris drept războiul care pune capăt tuturor războaielor. În căutarea unor modalități de a asigura o pace care să dureze, a fost constituită Liga Națiunilor. Repulsia față de război și de vărsarea inutilă de sânge era, în anii 1920, un sentiment larg răspândit. Nimic nu descrie mai bine acest lucru decât romanul lui Erich Maria Remarque, *Nimic nou pe frontul de vest*. Cartea spune povestea unei întregi generații de bărbați distruși de război și critică detașarea celor care luau marile decizii, la depărtare sigură de ororile de pe linia frontului, și care condamnavă la moarte oameni fără să le pese cine erau. După ani de luptă în tranșee, Paul, eroul romanului, este ucis: „A căzut în octombrie 1918, într-o zi în care întregul front era atât de liniștit și calm, încât comunicatul oficial s-a mărginit la o singură propoziție: *Nimic nou pe frontul de vest*.”⁷

Până la finalul Primului Război Mondial, naționalismul se afla de partea câștigătoare. Atât cele 14 puncte ale lui Woodrow Wilson, cât și sprijinul dat de Lenin autodeterminării naționale au transformat politicile naționale în principiul călăuzitor al noii ordini mondiale. În primul val al autodeterminării naționale au luat naștere douăzeci și șase de state noi, urmate foarte curând de altele.